

*До разової спеціалізованої вченої ради ДФ 58.053.052
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
(46027, м. Тернопіль, вул. Максима Кривоноса 2)*

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора педагогічних наук, професора Царик Ольги Михайлівни про дисертаційну роботу Штафірної Лілії Орестівни **«Формування умінь і навичок усного публічного мовлення у старшокласників закладів загальної середньої освіти»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії в разовій спеціалізованій ученій раді з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка 014 Середня освіта

Актуальність теми дослідження. Досліджена в дисертації тема є актуальною у контексті сучасної освіти та суспільства в цілому. Зараз, в епоху поширення цифрової комунікації, ефективне публічне мовлення є ключовою навичкою для успіху в різних сферах життя. В умовах, коли інформація поширюється швидко, а успіх людини залежить від її здатності переконувати та впливати на аудиторію, розвиток компетенцій публічного мовлення набуває вирішального значення.

Українська освітня система зокрема має на меті підготувати молодь до активної участі в суспільному житті, а для цього вкрай важливим є вміння ефективно висловлювати свої думки та ідеї. Надважливою є проблема формування умінь публічного мовлення серед старшокласників, оскільки цей період є визначальним у формуванні особистості та громадянина, а комунікативна компетентність є інтегративним особистісним ресурсом для успішної комунікативної діяльності.

Проблема особливо загострюється в контексті підготовки молоді до активної участі у суспільному житті. Здатність чітко та переконливо висловлювати свої думки стає вагомим фактором для успішної соціальної адаптації та професійного зростання.

Отже, вивчення практичної риторики та формування умінь публічного мовлення у старших класах загальної середньої освіти є надзвичайно важливим кроком, який потребує всебічного ґрунтовного вивчення.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в виокремленні, теоретичному обґрунтуванні та практичному розвитку методики формування усного публічного мовлення учнів 10–11-х класів загальноосвітніх шкіл на уроках української мови. Вперше встановлено, теоретично обґрунтовано, практично розроблено та експериментально перевірено цю методику в контексті вивчення практичної риторики. Проаналізовано технологічний аспект вибору оптимальних методів, прийомів і засобів для навчання, заснованих на лінгводидактичних, загальнодидактичних і методичних принципах. Авторка розробила та уточнила критерії для створення системи комунікаційних вправ та завдань, спрямованих на послідовне формування умінь і навичок учнів у створенні різножанрових текстів усного мовлення, а також вдосконалила методичні підходи до розвитку комунікативної грамотності школярів через публічне висловлювання, враховуючи використання нових методичних технологій та різноманітних методів навчання.

Ступінь обґрунтованості наукових висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаної літератури (228 джерел, серед них 38 – іноземною мовою) та 11 додатків.

Аналіз тексту дисертації та ретельне вивчення публікацій Штафірної Л. О. надають підстави для висновку щодо наукової обґрунтованості й достовірності отриманих результатів. Крім того, цей аналіз дозволяє стверджувати, що здобувачка належним чином володіє теоретичними аспектами вирішення наукового завдання та використовує комплекс методів дослідження. Детальне вивчення наукової літератури надало можливість Штафірній Л. О. переконливо висвітлити сутність основних понять: «публічне мовлення», «комунікація», «комунікаційна компетентність», «мовнокомунікативна компетентність», «мовленнєві уміння і навички», «текстотворення».

Обґрунтованість наукових положень та висновків даної дисертаційної роботи, які базуються на сучасних досягненнях у галузі педагогіки, не викликає сумнівів. Серед використаних дисертанткою методів дослідження варто відзначити теоретичні методи – для аналізу державних документів у галузі мовної освіти, критичний аналіз лінгвістичної, паралінгвістичної, лінгводидактичної, психолого-педагогічної, навчально-методичної літератури з досліджуваної проблеми, програм і підручників з риторики та суміжних дисциплін; емпіричні – для діагностичних бесід з учителями та учнями; обсерваційні – для спостереження за навчальним процесом на уроках української мови під час вивчення практичної риторики; теоретичне осмислення й узагальнення педагогічного досвіду учителів-словесників; експериментальні методи, зокрема педагогічний експеримент та констатувальний зріз; відбір і структурування навчального матеріалу з усної публічної комунікації; визначення методів, прийомів і засобів формування публічного мовлення; експериментальне навчання, контрольний зріз результатів дослідження; статистичні методи для якісного та кількісного аналізу отриманих результатів експериментального дослідження формування публічного мовлення старшокласників.

Достовірність проведеного дослідження була забезпечена чітким алгоритмом дій, достатнім часом для апробації та оптимальним вибором використаних методів. Обрані сучасні методи дослідження виявилися інформативними та відповідними для реальної картини відображення поставленої мети. Основні результати дослідження були опубліковані в у 8-ми публікаціях, серед яких 3 статті у фахових наукових виданнях України, 1 стаття у закордонному періодичному виданні, 2 тез у збірниках міжнародних науково-практичних конференцій, 1 стаття у збірнику матеріалів Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (з міжнародною участю), 1 стаття у збірнику матеріалів міжрегіонального науково-практичного онлайн-семінару викладачів та здобувачів вищої освіти.

Значення для науки і практики одержаних результатів. Праця Лілії Штафірної має суттєве практичне значення, оскільки отримані результати є відповідно обґрунтованими, успішно апробованими та впровадженими в

систему освіти. Зокрема розроблено експериментальну структурно-функційну програму формування публічного мовлення старшокласників, що відображена у лінгводидактичній моделі, створено науково обґрунтовану методику продукування виголошення публічного мовлення з урахуванням поетапного формування текстотворчих умінь і навичок побудови різножанрових монологів, діалогічних реплік у діалогічних і полілогічних висловлюваннях залежно від методичних підходів – системного, мовно-мовленневого, структурно-орієнтованого, комунікаційно-діяльнісного, завершально-результативного. На практиці результати дослідження, викладені у дисертації, можуть бути корисні для науковців у галузі лінгводидактики, педагогічних працівників, які працюють над вдосконаленням програм, розробкою підручників та навчально-методичних посібників з української мови, викладачів-методистів педагогічних закладів вищої освіти, учителів мови, а також студентів-філологів. Матеріали дисертації можуть бути використані на уроках української мови для вивчення практичної риторики у старших класах загальноосвітніх шкіл, а також на семінарських заняттях студентів-філологів з методики навчання української мови.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. У першому розділі роботи було проаналізовано поточний стан досліджуваної проблеми, проведено огляд наукових досліджень, присвячених формуванню публічного мовлення, як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Було докладно розглянуто не лише саму проблематику публічного мовлення, але й глибше проаналізовано основні виклики та можливості, що пов'язані з цією формою комунікації.

Нам імponує, що у дисертації було проведено аналіз сучасних лінгвістичних та паралінгвістичних особливостей у процесі формування публічного мовлення, вивчено структурну організацію текстів публічного мовлення з науковим та навчально-виховним змістом, а також розглянуто психолінгвістичні передумови формування публічного мовлення серед старшокласників та лінгводидактичні засади його впровадження на уроках української мови. Глибокий аналіз вербальних та невербальних аспектів комунікації свідчить про глибоке розуміння даної теми. Особлива увага до паралінгвістики як важливого елементу невербального спілкування збагачує

дослідження й надає йому повноти та актуальності. Неабияка увага приділена психологічним особливостям та віковим факторам старшокласників, які впливають на процес формування їхнього публічного мовлення. Запропоновані методи навчання, вказані висновки та рекомендації мають практичне значення для педагогів і методистів, що займаються навчанням старшокласників.

У другому розділі дисертації проведено детальний аналіз стану формування публічного мовлення учнів старших класів у закладах загальної середньої освіти. Дисертантка ретельно дослідила цю проблему, використовуючи різноманітні методи, аналіз програми з української мови, підручників та навчально-методичних посібників, діагностичне зрізання знань учнів та констатувальний зріз риторичних знань і вмінь, наочно продемонструвала, що вивчення риторики в освітніх закладах є актуальною та важливою ініціативою для розвитку не лише мовних, але й загальних комунікаційних навичок учнів.

Третій розділ присвячений аналізу процесу формування публічного мовлення серед старшокласників, вивченню та вдосконаленню методики формування публічного мовлення серед старшокласників.

Результати дослідження, представлені у розділі, свідчать про ефективність запропонованої методики. Учні, які брали участь у експерименті, показали значне покращення у рівні продукування публічного мовлення порівняно з контрольною групою. Це підтверджує цінність розробленої методики та її важливість для практики навчання.

Особлива увага приділяється не лише теоретичним аспектам формування публічного мовлення, але й практичним завданням, що сприяють активізації мовленнєвої діяльності учнів та розвитку їхнього комунікативного потенціалу.

Дослідження є вагомим доповненням до сучасного розуміння методів і підходів у формуванні публічного мовлення старшокласників та може бути корисним як для практикуючих педагогів, так і для дослідників, що працюють у сфері мовної освіти.

Одним з основних аспектів, які висвітлені в дослідженні, є використання комунікативних засобів для формування публічного мовлення. Детальний аналіз

показав, що ефективність методики значно перевищує результати традиційних підходів, що використовуються в старших класах. У дисертації продемонстровано, як застосування системного підходу до навчання публічного мовлення сприяє покращенню результатів навчання.

У дослідженні вдало проаналізовано різні аспекти методики, від акценту на мовних нормах та мовленнєвій культурі до стратегій контролю й корекції навичок мовлення. Це робить його важливим внеском у науковий дискурс щодо навчання мовленнєвих навичок у школах.

Ще одним суттєвим аспектом дослідження є практична спрямованість. Авторка не лише проаналізувала теоретичні аспекти, але й розробила конкретні вправи та завдання для учнів, що можуть бути використані на уроках. Це дозволяє практично застосовувати результати дослідження в освітній практиці.

Авторка слушно зауважує, що результати педагогічного експерименту, підкріплені застосуванням методів статистичної перевірки, підтверджують ефективність розробленої та впровадженої в навчальний процес методики формування публічного мовлення учнів старших класів. Це свідчить про досягнення поставленої мети дослідження за допомогою реалізації основних положень роботи, які відображені у робочій гіпотезі дослідження.

Можна стверджувати, що авторка досягла задекларованої мети. Висновки у дисертації чіткі, обґрунтовані та відображають результати дослідницького пошуку дисертантки.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Разом з позитивною оцінкою дисертації Штафірної Лілії Орестівни вважаємо за необхідне зазначити деякі дискусійні положення, а також висловити окремі побажання, які мають рекомендаційний характер:

- 1) Робота могла би бути більш ефективною, якщо було би здійснено більш глибоке теоретичне обґрунтування методики формування публічного мовлення, проведено детальніший огляд педагогічних теорій та концепцій, що лягли в основу цієї методики, щоб краще розуміти їх застосування та вплив на процес формування навичок учнів у цій області.

2) Зроблено акцент на формуванні навичок публічного мовлення учнів 10–11-х класів на уроках української мови в закладах загальної середньої освіти. На наш погляд, варто було би розширити об'єкт дослідження і врахувати формування навичок публічного мовлення учнів на заняттях з іноземних мов. Враховуючи важливість міжкультурного спілкування та потребу в міжмовній комунікації в сучасному світі, це допомогло би розширити розуміння ефективних методів формування навичок публічного виступу через мовний аспект.

3) У висновках до першого розділу зазначено, що «на процес формування публічного мовлення старшокласників впливають психологічні особливості та вікові чинники учнів старшого юнацького віку». Варто було дослідити вплив діджиталізації та онлайн-спілкування на формування комунікативної особистості. Оскільки сучасні учні зазнають значного впливу інтернету та цифрових технологій на їхню поведінку та спосіб спілкування, це може мати важливий вплив на їхні навички публічного виступу та загальний рівень комунікативної компетентності.

4) Результати дослідження могли би бути більш переконливими, якщо було б представлено більше кількісних даних, включаючи статистичні аналізи та порівняльні дані. Це дозволило б глибше проаналізувати результати та забезпечило б більш об'єктивне порівняння між різними аспектами досліджуваної проблеми.

Утім, зазначені зауваження, рекомендації та побажання не знижують загального позитивного враження від дисертаційного дослідження Штафірної Лілії Орестівни і можуть бути предметом для наукової дискусії.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. Під час вивчення дисертаційної роботи порушень академічної доброчесності не виявлено.

Висновок. Аналіз дисертації, анотацій та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження Штафірної Лілії Орестівни «Формування умінь і навичок усного публічного мовлення у старшокласників закладів загальної середньої освіти» є самостійним,

завершеним дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне і практичне значення для педагогічної науки і практики. Вважаємо, що дисертація заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 зі змінами), а її авторка, Штафірна Лілія Орестівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 01 Освіта / Педагогіка 014 Середня освіта.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,

професор, професор кафедри іноземних мов

та інформаційно-комунікаційних технологій

Західноукраїнського національного університету

Ольга ЦАРИК

Підпис	
Завіряю:	
НАЧАЛЬНИК ЗАГАЛЬНОГО ВІДДІЛУ	33680120 * ИНИ

